

**Overeenkomst uit de XVe eeuw betreffende het onderhoud
van een krankzinnige in Haskerconvent,**

medegedeeld door

Dr. S. A. WALLER ZEPER.

Weinig methoden zijn in de laatste vijftig jaren zoo grondig herzien als die van het verplegen van krankzinnigen. Dwangpak, dwangbuis, rolkoets, al die middelen van de ouderwetsche „restraint” behooren tot het verleden en in een museum thuis.¹⁾

Als men leest hoe in Amsterdam, dat voor de verzorging van gebrekkigen en misdeelden terecht voor voorbeeld gold in Europa, het „Dolhuys”, waar men de ongelukkige krankzinnigen, geprikkeld door de nieuwsgierigen, in hunne kooien kon zien zitten, tot de bezienswaardigheden behoorde, zooals thans een diergaarde,²⁾ dan mag men zich wel afvragen of het in de middeleeuwen nog ruwer kon. Toen zeer zeker niet vermoedde men, nog minder dan later, in krankzinnigen patienten, doch bezetenen door een boozen geest.

Lijders, ons uit dien vroegen tijd bekend, zijn vooral enkele vorsten, zooals Willem V, de „dulle” graaf van Henegouwen en Holland, die dertig jaren lang in bewaring zat in het kasteel te Le Quesnoy, en koning Karel VI van Frankrijk, in afzondering levende in het kasteel te Creil, doch onder toezicht tenminste van „un moult vaillant et saige médecin et n'y avoit point son pareil nulle part”.³⁾

¹⁾ Zie hierover een artikel van Dr. E. C. Daniëls in Eigen Haard 1907, p. 518 v.v.

²⁾ Amsterdam in de XVIIe eeuw (’s Gravenhage 1897—1904), G. B., p. 93.

³⁾ Oeuvres de Froissart ed. Kervijn de Lettenhove, XV, p. 48.

Overigens is er weinig, dat ons over hunne behandeling licht geeft; zij waren nog vorsten, van de patienten van lagere rang weten wij nog minder. Die gevaarlijk waren voor hunne omgeving werden opgesloten in een gevangenis; de zorg aan hen besteed hing af van de mate, waarop hunne verwanten het onderhoud zullen hebben vergoed. Goedaardiger patienten en dan ook minder bedeeden werden ondergebracht in de gasthuizen der steden, zooals te Leeuwarden in de „dorekasten” van het Sint Antoniegasthuis; waren zij van welgestelde familie dan was meestal een klooster hunne verblijfplaats,¹⁾ wat op het platteland dikwijls de eenige toevlucht was. Ook hierbij zullen weer de offers, die de familie zich getroostte, voor de „klasse” der verpleging beslissend zijn geweest.

De hieronder volgende overeenkomst tusschen Haskerconvent en de broeder en zwagers van Lambert Watkazoon, afkomstig uit Aalsum bij Akkrum, toont aan dat, als het convent ook wat meeliep, de verplegingskosten niet gering te noemen waren.

Dat Lambert meer dan onnoozel was blijkt duidelijk. Het convent zou niet verantwoordelijk zijn voor een ongeluk, dat Lambert mocht overkomen; evenmin zou het iets hebben uit te staan met boete of zoengeld als hij een doodslag beging. Indien hij den prior ongehoorzaam ware of zich aan andere misstappen schuldig maakte, zou hij gestraft worden, in overleg met zijne verwanten; hetzelfde zou geschieden als hij het klooster ontvlucht was; steeds echter zou hij daarbinnen mogen terugkeeren en dan boete doen, de arme, naar het oordeel van het convent. Voor deze verzorging nu zegden Mynne, Lamberts broeder, en zijne zwagers aan het convent eene erfelijke rente toe van tien klinkerden,²⁾ die gevestigd zou worden op Mynne's

¹⁾ Ten opzichte van lastige patienten ging het daar wel niet anders toe dan in eene gevangenis; zie Nav. 1909, p. 529.

²⁾ Een klinkerd = ongeveer f 1.60, wat men ter bepaling der huidige waarde wel met 6 mag vermenigvuldigen.

ouderlijk erfgoed. Mocht nu het convent deze rente willen overdragen aan een derde, dan zouden Myne c.s. de voorkeur hebben en wilden dezen dit erfgoed laten dienen tot onderpand van nog meer renten, dan had het convent op zijn beurt daarbij het recht tot naasting. Zulk een recht zou het wel eens minder gelegen kunnen komen; om nu te verhinderen dat van het goed zoo weinig zou overblijven, dat de opbrengst voor Lamberts verpleging in gevaar kwam, stelde men vast dat het land nooit beneden twintig postulaatgulden 's jaars huur zou mogen doen. Lambert zou intusschen zijn erfrecht behouden, wat dan het convent ten goede zou komen. De kloosterbroeders beloofden daartegenover weer, dat zij de erfslaters in hunne gebeden zouden opnemen, wat in de Middeleeuwen van bijzondere waarde werd geacht. En bijna vergaten ze nog — de broederkierk was met zijn langzamen en keurigen arbeid ten naastenbij gereed gekomen — om zich nog eens goed en duidelijk te laten verzekeren, dat de andere partij nooit ofte nimmer aanspraken zou doen gelden op de bedoelde rente.

Aldus werd Lambert „familiaris”, lid van de vaste bevolking van het klooster; dat men er goed voor hem zal hebben gezorgd, daar kan men vast van op aan, zoolang er tenminste ook maar eenig uitzicht bestond, dat hij zijn broeder en zusters en hunne kinderen, zoo die er waren, kon overleven; immers dan erfde hij en met hem zijn asyl.

1479 Mei 1.

Kondich ende openbaer moet wesen allen lyuden, die desen brief lesen of horen lesen, hoe dat wy conventslyude ende broderen van Haskeraconvent hebben ghemaket een overdracht mit Mynnen Watkazoën, nu ter tijt woenachtich in Warragae, ende mit sinen swagheren, als Godsfriond Jella Ziardazoën ende Hans Hokezoën toe Boern, van sinen broder Lambert, als hijrna screven staet. Int eerst soe sullen wy, broderen van Haska, Lambert,

Mynnens broder, bysorghen in cost ende in clederen als wy onse ander broders besorghen ende wy en sullen Lambert niet beswaren mit onreynen ende swaren arbeide boven syn vermoghen ende wy broderen en sullen Lambert oec niet bywaren voer water ende vuer meer dan enen anderen broeder; ende off Lambert velle in water ende hem drenckede of in vuer ende hem brande ofte doet viele, dat convent voerscr. daer ghien schade van toe hebben int ewich; ende des ghelikes oft Lambert yemant doet sloghe, die vrienden dat toe bytalen sonder des convents schade. Ende voer die cost ende clederen voerscr. soe heb ic, Mynna voerscr., mit minen zwagheren voerghenoemt den convent voerscr. weder toeghestaen, erflick ende ewelick, tien clinckerden rente in Hottzummagued by Aelsem, daer mijn vader ende mijn moeder in foertiden pleghen op toe woenen, den klinckert gherekent voer twalif witte stuvers, ende hem die renten voerscr. vry toe leveren van allen handen int ewich, ick ende myne zwagheren ende onse erfnamen int ewich. Ende, ofte wy conventslyude die renten voerscr. wolden vercopen, dat Mynna dan mit sijn erfnamen die naeste sal wesen ende dan een yegheliken penninck in toe lossen mit twintich penninghen redes gheldes; ende waert sake, dat Mynna voerscr. ofte syne erfnamen enighe renten wolden vercopen in dat voerscr. gued, die broderen van Haska dan oec dat nier toe hebben in gheliker forme; ende dat voerscr. guet, daer die broderen die renten voerscr. sellen van opboren, sal ten mynsten twintich postolaten toe huer ghelden. Ende waert oec sake, dat Lambert van ons ghinghe, dat wy die renten allike vol sellen moeghen boren buten yements wederspreken int ewich. Mer wanneer dat Lambert wil wedercomen ende penitencie doen nae guedduncken des convent, voerscr. ende sellen hem corrigeren om syne misdaden by rade sijne vrienden; ende Lambert sal oec staen onder hoersamheit des prioers ende convents voerscr. ende sellen hem corrigeren om syne misdaden als enen anderen broder. Item, oft Mynne, Lamberts broder, ofte syne susteren storven sonder echte kijnderen, dat Lambert dan mede erfnaem sal wesen mitten convente als een recht erfnaem toebehoert, ende Lambert sal nien macht hebben daerin, dat hi dat den convente ontkieren moghe int ewich sonder des conventes consente. Ende die broderen sullen bidden voer denghenen, daer dat van ghekomen is, al dinck sonder arch ende listen an beiden syden. In een tuuch der waer-

heit soe heb ic, Mynne voerscr., naedien dat ic ghien seghel forende bin, ghebeden mynen personer, her Bocko in Werragae, desen brief voer my toe bysegelen, dat ic, her Bocko, om Mynne voerscr. bede wille ghedaen heb. Ende voertmeer om een meerre fasticheit deses brieves soe heb ic, Hans voerscr., ghebeden her Reiner toe Boern desen brief voer my toe byseghelen, dat ic, her Reiner, ghedaen heb om Hans bede wille. Ende ic, Godsfrion, heb ghebeden her Bennert toe Zwichem desen brief oec voer my toe beselen (sic!), dat ic, her Bynnert, ghedaen heb om Godsfrions bede wille: dat wy noch nyement van ons erfnamen sprake sullen moghen maken op die voerscr. renten in dat ewich. Ghescreven int jaer Ons Heren dusent vierhondert ende niogen ende tseventich op Meydach. ¹⁾

Haskerconvent Oud R. no. 41, Rijksarch. in Friesland.

---

¹⁾ Aant. in dorso, met dezelfde hand: Littera receptionis Lamberti Watkonis, familiaris, ad cohabitandum nobis.